

Karina Olesiak

Biblioteka Główna Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie

Maria Stachnik

Biblioteka Instytutu Neofilologii – Sekcja romańska. Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

Erasmus, jego rola i funkcja w podnoszeniu kwalifikacji zawodowych bibliotekarzy

Streszczenie: Artykuł podejmuje tematykę udziału bibliotekarzy w różnego typu stażach i warsztatach organizowanych w ramach unijnego programu Erasmus, którego poszczególne edycje omówiono w skrócie. Skupiono się przede wszystkim na roli najnowszej edycji Erasmus+ w podnoszeniu i poszerzaniu kwalifikacji zawodowych bibliotekarzy. W celu udokumentowania i zobrazowania przydatności tej formy edukacji przeprowadzono wśród pracowników bibliotek najważniejszych uczelni krakowskich ankietę, będącą podstawą do analizy tego rodzaju przedsięwzięć pod kątem ich wpływu na osobowość pracowników oraz ich rozwój zawodowy, mający przełożenie na działania podejmowane w miejscach pracy. **Słowa kluczowe:** Unia Europejska, Erasmus, programy, staże, bibliotekarze, kwalifikacje, rozwój, współpraca międzynarodowa, rozwój osobowy, szkolnictwo wyższe, edukacja, biblioteka akademicka.

Historia i znaczenie programu

Od 30 lat Unia Europejska w ramach programu Erasmus wspiera międzynarodową wymianę akademicką w celu poprawy jakości kształcenia wyższego, podniesienia kwalifikacji zawodowych pracowników uczelni i studentów, nawiązania i poszerzenia współpracy naukowej, a także wspierania rozwoju szkoły wyższej. Główna idea rozwijania międzynarodowej współpracy między uczelniami pozostała bez zmian, pomimo że od 1987 roku program ewoluował, poszerzył się jego zasięg i cele.

Nazwa programu pochodzi od imienia jednego z najważniejszych humanistów i myślicieli renesansu, Erazma z Rotterdamu. Niderlandzki filozof, pedagog i literat wiele uwagi poświęcił nauczaniu dzieci i młodzieży. Dostrzegł potrzebę zmiany programu nauczania, jego treści, metod i odtwórczego charakteru edukacji. Uważał, iż wiedza zdobywana przez młodych ludzi powinna być dla nich przyjemnością, radością i rozwijać ich zdolności, nie zaś być przykrym obowiązkiem.

Erazm zdobył wszechstronne wykształcenie, podróżując po największych centrach intelektualnych ówczesnej Europy: Oxfordzie, Wenecji, Leuven, Fre-

iburgu, a przede wszystkim Bazylei. Nietrudno więc dostrzec, że założenia programu Erasmus, doskonale wpisują się w idee propagowane przez XVI-wiecznego pedagoga. [1]

Program Erasmus (ang. *Erasmus Programme*) został zatwierdzony przez Radę Ministrów Wspólnoty Europejskiej 15 czerwca 1987 roku. [2]

Początkowo w systemie wymiany brało udział jedynie 12 państw zrzeszonych w powstałej sześć lat później Unii Europejskiej. [3] W latach 90. w programie zaczęły partycypować kraje zrzeszone w Europejskiej Wspólnocie Wolnego Handlu (EFTA) i Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG — Islandia, Lichtenstein, Norwegia, Szwajcaria). [4]

W pierwszym etapie rozwoju programu (1987-1995) kładziono szczególny nacisk na współpracę międzyuczelnianą, unifikację programu studiów, ofertę stypendiów oraz wprowadzenie Europejskiego Systemu Transferu Punktów (ECTS). [5]

W latach 1995-2006 Erasmus funkcjonował w ramach szerszego programu współpracy UE o nazwie „Sokrates I” [6], natomiast okres 2000-2006 przypadał na działalność programu „Sokrates II” [7]. W tej fazie projektu Erasmus nadal wspierał międzyuczelnianą współpracę, rozwijał mobilność studentów oraz pracowników naukowych. Drugi etap programu przyniósł zwiększenie liczby krajów uczestniczących w projekcie do 31 państw. Od 1998 także Polska przystąpiła do międzynarodowego projektu.

Trzecia faza obejmowała lata 2007-2013, stając się częścią programu „Uczenie się przez całe życie” (LLP — Lifelong Learning Programme), który składał się z czterech programów sektorowych [8]:

- Comenius — skierowany był do osób i instytucji związanych z edukacją przedszkolną, wczesnoszkolną, podstawową i średnią oraz do organizacji oferujących te formy kształcenia;
- Leonardo da Vinci — wspierał działania w obszarze kształcenia i szkolenia zawodowego na europejskim rynku pracy;
- Grundtvig — adresowany był do instytucji i organizacji zajmujących się szeroko pojętą edukacją dorosłych;
- Erasmus — głównym priorytetem programu była promocja kształcenia ustawicznego oraz przystosowane uczelni wyższych do potrzeb gospodarki rynkowej poprzez możliwość uczestniczenia studentów w praktykach w zagranicznych przedsiębiorstwach oraz odbycia części studiów poza krajem.

Jak czytamy w publikacji poświęconej programowi Erasmus, ma on za zadanie przyczyniać się do zwiększenia innowacyjności, rozwoju gospodarczego oraz tworzenia nowych miejsc pracy w UE. Te ogólne założenia zostały przełożone na następujące cele operacyjne [9]:

- „podniesienie jakości i zwiększenie skali mobilności studentów i nauczycieli;

- podniesienie jakości i zwiększenie skali wielostronnej współpracy między uczelniami europejskimi;
- zwiększenie przejrzystości i kompatybilności tytułów i stopni nadawanych przez uczelnie;
- podniesienie jakości i rozszerzenie współpracy między uczelniami a przedsiębiorstwami;
- tworzenie i wymiana innowacyjnych praktyk dydaktycznych;
- opracowywanie innowacyjnych materiałów, usług podejść i praktyk dydaktycznych opartych na technologiach informacyjno-komunikacyjnych na potrzeby kształcenia przez całe życie”.

Warto zaznaczyć, że od 2008 roku projekt umożliwia również pracownikom administracyjnym (w tym bibliotekarzom) wyjazdy do zagranicznych ośrodków naukowych i instytucji partnerskich w celu doskonalenia umiejętności i podniesienia kwalifikacji (Staff Training Mobility).

Liczba państw uczestniczących w programie zwiększyła się do 33 (28 krajów Unii Europejskiej, 4 kraje EOG: Islandia, Lichtenstein, Norwegia, Szwajcaria oraz kandydująca Turcja).

Od początku przystąpienia Polski do programu Erasmus można zauważyć dużą aktywność wyjazdową, zarówno wśród studentów, jak i pracowników uczelni wyższych. Liczba osób, które postanowiły wyjechać z polskich uczelni znacząco przewyższała liczbę osób, które zdecydowały się skorzystać z oferty szkolnictwa wyższego w naszym kraju. Ogółem od roku akademickiego 1998/99 do 2013/14 w ramach programu Erasmus wyjechało 155 092 polskich studentów, natomiast odwiedziło nasz kraj 58 089 studentów zagranicznych. W minionych latach wyjechało 47 364 pracowników polskich szkół wyższych, a przyjechało 23 580 zagranicznych pracowników uczelni. [10]

Obecna perspektywa programu Erasmus+ na lata 2014-2020 jest połączeniem istniejących wcześniej inicjatyw realizowanych przez Komisję Europejską w latach 2007-2013, takich jak „Młodzież w działaniu”, Erasmus Mundus, Tempus, Alfa. Główne zadania wpisują się w politykę wsparcia strategii „Europa 2020” i skupiają się na [11]:

- zmniejszeniu bezrobocia w Unii Europejskiej poprzez usprawnienie systemu edukacji i szkoleń oraz zdobyciu kompetencji wymaganych przez rynek pracy;
- zwiększenie mobilności i współpracy w dziedzinie szkolnictwa wyższego;
- zapewnienie szkoleń osobom współpracującym z młodzieżą, jak również organizacjom młodzieżowym w celu zreformowania systemu edukacji;
- promowanie działań z zakresu sportu powszechnego.

Struktura programu obejmuje trzy obszary działań: mobilność edukacyjną, współpracę na rzecz innowacji i wymiany dobrych praktyk oraz wsparcie w reformowaniu polityki danego kraju.

Na potrzeby artykułu omówiono zagadnienia związane z edukacją na poziomie szkolnictwa wyższego.

Akcja 1 – **Mobilność edukacyjna** adresowana jest do studentów i pracowników naukowych. W ramach programu Erasmus Mundus dostępne są studia magisterskie oraz stypendia dla najlepszych studentów. Ponadto studenci, którzy zdecydują się zrealizować pełne studia drugiego stopnia w kraju uczestniczącym w programie, będą mogli uzyskać pożyczki na preferencyjnych zasadach.

W ramach Akcji 2, dotyczącej **współpracy na rzecz innowacji i wymiany dobrych praktyk**, instytucje działające w obszarze szkolnictwa wyższego (sektory publiczne i prywatne) mogą współpracować i realizować międzynarodowe projekty. Wspierane są tutaj trzy typy działań:

- partnerstwa strategiczne, których celem jest wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w szkołach wyższych, a także zmodyfikowanie oferty edukacyjnej/dydaktycznej do potrzeb gospodarki rynkowej i podniesienie jakości kształcenia;
- sojusze na rzecz wiedzy, dotyczące współpracy uczelni wyższej z przedsiębiorcami w celu promowania Innowacji i wiedzy, zwiększenia szans na zatrudnienie;
- projekty typu „budowanie potencjału w szkolnictwie wyższym”, opierające się na współpracy zagranicznej, pozaeuropejskiej i mające na celu zmodernizowanie systemu szkolnictwa wyższego.

W traktacie lizbońskim w ramach Erasmus+ wprowadzono nowe dwa elementy. Pierwszy to wspieranie działań z zakresu sportu. Kluczowym elementem jest tutaj wspólnotowa współpraca na rzecz niekomercyjnej organizacji wydarzeń sportowych, ich promocja oraz eliminacja zagrożeń, jakimi są: doping, przemoc czy ustawianie wyników rozgrywek sportowych.

Drugim jest działanie w ramach programu Jean Monnet, którego celem jest wspieranie wysokiej jakości kształcenia w obszarze studiów dotyczących Unii Europejskiej. Badania o tym obszarze obejmują kwestie związane z integracją europejską, rolą UE w świecie, dialogiem międzykulturowym, stosunkami międzynarodowymi i dyplomacją, a także zagadnienia prawa, polityki i administracji.

Erasmus na Uniwersytecie Pedagogicznym

W Polsce prawo uczestnictwa w programie Erasmus mają państwowe i prywatne szkoły wyższe wpisane do rejestru Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, kształcące studentów na poziomie licencjackim, inżynierskim, magisterskim, doktoranckim.

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie (UP) również aktywnie uczestniczy w projekcie od 1998 roku.

Program ERASMUS na Uniwersytecie Pedagogicznym

Beneficjenci	Nazwa programu			
	W latach 1995-2006 Socrates I, Socrates II	2007-2013 LLP – the Lifelong Learning Programme	2014-2020 ERASMUS+*	Najczęściej odwiedzane kraje
Nauczyciele wyjeżdżający	242 osoby	852 osoby	265 osób	Niemcy, Turcja, Hiszpania, Grecja, Włochy, Słowacja, Norwegia, Austria, Belgia, Estonia, Finlandia, Francja, W. Brytania, Portugalia, Szwecja
Nauczyciele odwiedzający	65 osób	226 osób	107 osób	Niemcy, Francja, Portugalia, Dania, Czechy, Słowacja, Węgry, Austria, Belgia, Finlandia, Turcja, Litwa, Szwecja, Izrael, Ukraina, Turcja, Włochy
Pracownicy administracyjni wyjeżdżający (w tym bibliotekarze)	Nie uprawnieni do wyjazdu	135 osób (w tym 24 bibliotekarzy)	69 osób (w tym 24 bibliotekarzy)	Turcja, Włochy, Hiszpania, Portugalia, Grecja
Pracownicy administracyjni przyjeżdżający (w tym bibliotekarze)	Nie uprawnieni do przyjazdu	51 osób (w tym 19 bibliotekarzy)	60 osób (w tym 28 bibliotekarzy)	Turcja, Hiszpania, Portugalia, Słowacja, Czechy, Litwa, Rumunia, Niemcy, Irlandia, Belgia, Szwajcaria

*Dane za lata 2014-2016

Tab. 1. Program Erasmus na Uniwersytecie Pedagogicznym. Opracowanie własne na podstawie danych z Biura Nauki i Współpracy Międzynarodowej

W pierwszym okresie podpisania umowy z Agencją Narodową, w ramach programu Socrates I i Socrates II (lata 1995-2006), wyjechało 242 pracowników naukowych. Najwięcej osób skorzystało z programu w III fazie jego rozwoju, czyli w latach 2007-2013, kiedy 852 wykładowców UP zdecydowało się na wyjazd do zagranicznych ośrodków naukowych.

Podobną prawidłowość można również zauważyć wśród gości zagranicznych odwiedzających uczelnię. Liczba cudzoziemców, którzy zdecydowali się na przyjazd do pracy w uniwersytecie wzrastała. W latach 2000-2006 liczba gości wizytujących wynosiła zaledwie 65 osób, podczas gdy w kolejnych latach 2007-2013 wzrosła prawie czterokrotnie do 226 osób. Widoczna jest jednak różnica pomiędzy liczbą osób, które zdecydowały się odwiedzić instytucję a wyjeżdżającymi pracownikami. Liczba tych ostatnich zdecydowanie przewyższała liczbę gości, którzy zdecydowali się przyjechać. Wzmożony wzrost zainteresowania wyjazdami do krajów europejskich spowodowany był wstąpieniem Polski w 2004 roku w struktury Unii Europejskiej i możliwością korzystania z bogactwa oferowanych przez UE programów oraz chęcią rozwoju zawodowego.

W ciągu dwóch kolejnych lat trwania programu (2014-2016 — Erasmus+) [12] nadal widoczne jest zainteresowanie naszą uczelnią pedagogiczną, bowiem wybrało ją 107 pracowników naukowych.

Rok akademicki 2008/2009 był pierwszym, w trakcie którego pracownicy niebędący nauczycielami mogli wyjechać na staże zagraniczne w ramach programu LLP Erasmus. W okresie od 2009 do 2016 wyjechało 204 beneficjentów, w tym 48 bibliotekarzy. Najchętniej odwiedzanymi miejscami były kraje śródziemnomorskie: Włochy, Hiszpania, Turcja oraz Grecja.

Stypendyści programu Erasmus w ankietach krakowskich uczelni

Ankieta skierowana była do pracowników sieci biblioteczno-informacyjnych uczelni wyższych w Krakowie i dotyczyła badania opinii na temat zagranicznych stażów zawodowych realizowanych w ramach programu Erasmus. Jej celem była ocena przygotowania i przebiegu wyjazdu, a także zebranie informacji na temat doświadczeń i refleksji z wizytowanych uczelni, ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień dotyczących bibliotek.

Badanie odbyło się wiosną 2017 roku i objęto nim bibliotekarzy akademickich w Krakowie. Łącznie materiał empiryczny uwzględnia dane dotyczące 8 instytucji: Biblioteki Jagiellońskiej oraz bibliotek Akademii Górniczo-Hutniczej, Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II, Uniwersytetu Pedagogicznego, Akademii Wychowania Fizycznego, Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Politechniki Krakowskiej i Uniwersytetu Rolniczego. Ankieta uwzględnia wypowiedzi 30 bibliotekarzy wyjeżdżających do europejskich ośrodków naukowych. W badaniu wzięły udział 22 kobiety oraz 8 mężczyzn. Staż zawodowy ankietowanych osób wynosi odpowiednio: w grupie osób pracujących od 1-10 lat — 56%, w grupie od 11-20 lat — 16%, pozostałe 26% stanowią pracownicy, których staż zawodowy wynosi powyżej 21 lat.

Respondenci otrzymali do wypełnienia kwestionariusz zawierający 24 pytania dotyczące przygotowania i przebiegu stażu oraz jego przydatności w rozwoju zawodowym. Ankieta zawierała pytania o charakterze zamkniętym, otwartym oraz uwzględniała więcej niż jedną odpowiedź w poszczególnych pytaniach.

Analiza ankiety

Pierwsze pytanie dotyczyło sposobu uzyskania informacji na temat programu Erasmus. 83% badanych wskazało uczelnię macierzystą jako główne źródło informacji, 15% pozyskało wiedzę od znajomych, a zaledwie 2% sięgnęło do zasobów internetowych.

W kolejnym pytaniu ankietowani mieli wskazać czynnik, który wpłynął na ich decyzję o ubieganiu się o stypendium programu. Zdecydowana większość (90%) wskazała na aspekt zawodowy jako jeden z kluczowych czynników, który zdecydował o ich wyjeździe do wybranego ośrodka naukowego. W dalszej kolejności zwrócono uwagę na kwestie kulturowe (73%), poszerzenie kwalifikacji (53%)

oraz podniesienie kompetencji językowych (6%) jako istotne czynniki wpływające na decyzję o realizacji stażu zagranicznego. Warto podkreślić, że w tym pytaniu respondenci mieli możliwość wybrania więcej niż jednej odpowiedzi.

Następne pytanie odnosiło się do sposobu wyboru jednostki zagranicznej, w której ankietowani chcieli realizować program stażu. W tym przypadku ponad połowa badanych (53%) wskazała na samodzielne wyszukiwanie informacji. 23% ankietowanych szukała wsparcia wśród pracowników biura współpracy międzynarodowej macierzystych uczelni, natomiast pozostali respondenci wskazali znajomych oraz gości zagranicznych jako źródło informacji o zagranicznych bibliotekach.

Kwestie socjalno-bytowe, takie jak dojazd czy zakwaterowanie, nie stanowiły problemu dla badanej grupy. Zdecydowana większość oceniła je jako bardzo łatwe (36%) lub łatwe (52%), a jedynie 12% miało trudności w tej materii. W jednym przypadku zwrócono uwagę na opóźnienia lotu oraz wybuch wulkanu jako przyczynę utrudnień komunikacyjnych.

W przypadku pytania odnoszącego się do kompetencji językowych 86% wykazuje się bardzo dobrą znajomością języka, w którym realizowano staż zawodowy, pozostała część respondentów określa swoje umiejętności jako dobre.

Jednym z podstawowych obowiązków realizacji stażu zagranicznego jest sporządzenie planu szkolenia. 80% respondentów miała szczegółowy program pobytu, który był współtworzony przez nich i jednostkę przyjmującą, natomiast 13% badanych wskazało na brak harmonogramu, uzasadniając, iż był on przygotowywany na miejscu.

Najbardziej interesującymi zagadnieniami dla badanej grupy były infrastruktura i wyposażenie wizytowanej jednostki, bowiem na ten aspekt wskazało 66% badanych, pozostałe to m.in. zasoby elektroniczne (56%), struktura organizacyjna (53%). Równie ciekawe okazały się kwestie związane z udostępnianiem zbiorów oraz systemami elektronicznymi, gdyż ankietowani wyrazili tu zainteresowanie na poziomie 50%. Średnim zainteresowaniem wyjeżdżających cieszyła się oferta kulturalno-edukacyjna (40%), usługi biblioteczne i szkolenia informacyjne (40%) oraz zarządzanie biblioteką (33%). Najmniejsze zainteresowanie wśród ankietowanych budził wizerunek biblioteki (26%) oraz gromadzenie i opracowywanie zbiorów (4%). W tym pytaniu respondenci mieli również możliwość wybrania więcej niż jednej odpowiedzi.

Program pobytu większości osób obejmował wizyty nie tylko w bibliotece goszczącej bibliotekarzy, gdyż 83,3% ankietowanych wiedzało także inne placówki w danym mieście czy regionie. Tylko w przypadku 16,7% uczestników zagranicznych wyjazdów program ograniczał się do wizytowania biblioteki zapraszającej.

W pytaniu otwartym dotyczącym formy, w jakiej przebiegał staż, 100% zaznaczyło zwiedzanie biblioteki i zapoznanie się ze strukturą organizacyjną jednostek. W zebraniach personelu brało udział 26,7%, a w zajęciach praktycznych

związanych z zawodem 53,3% respondentów. Część pytania (otwarta) pozwoliła zdefiniować jakiego typu placówki zwiedzano np. biblioteki danego uniwersytetu wchodzące w skład systemu, biblioteki narodowe, archiwa miejskie. Określono, w jakiego typu zajęciach brano udział, a były to: wykłady, prezentacje oraz prace indywidualne pod nadzorem personelu bibliotecznego, pozwalające na poznanie specyfiki działań w danym kraju.

Kolejne pytanie zamknięte, omawiające ocenę korzyści wynikających ze stażu, przy skali ocen od 1 do 5 wskazało, że 66,7% uznało, iż są one bardzo duże, 23,3% — duże, 3,3% — średnie, 6,6% — nie udzieliło odpowiedzi.

Elementy, które mogły pozytywnie zaskoczyć polskiego bibliotekarza, wymieniono w pytaniu otwartym. Respondenci kolejno wskazali: wyposażenie bibliotek (7 osób), nowoczesne budynki biblioteczne (5), systemy do samodzielnego zwracania i wypożyczania książek (3), nowoczesną aranżację budynku (3), współpracę uczelnia — biblioteka (3), serdeczne przyjęcie oraz opiekę merytoryczną i zaangażowanie (3), chęć dzielenia się swoimi doświadczeniami (2), sprawne zarządzanie (2), organizację pracy (2), jasną ścieżkę awansu zawodowego i dobre uposażenie bibliotekarzy (2), integrację personelu (2).

Wśród odpowiedzi podkreślono także: skuteczność w promowaniu instytucji oraz profesjonalne podejście personelu do stażystów, możliwość wypożyczania laptopów, otwartość na zmiany, prowadzone projekty, ilość kursów e-learningowych, bezstresowe podejście do studentów, oryginalne metody aktywizacji czytelników, kącki socjalne dla pracowników i studentów. W jednym przypadku, który dotyczył pobytu w bibliotece w Coimbrze, jako ciekawostkę podano obecność nietoperzy w bibliotece.

Ankietowani mieli okazję przytoczenia negatywnych wrażeń z ich pobytu. Co ciekawe nie było ich wiele — tylko 6. Zwrócono uwagę przede wszystkim na lokalizację bibliotek na kampusach oddalonych od centrum miast, pracę w pomieszczeniach bez światła naturalnego w czytelnikach i pokojach bibliotekarzy, barierę językową (szczególnie w Hiszpanii mała ilość osób mówi po angielsku), architekturę i infrastrukturę budynku uniwersyteckiego (we Francji).

Co należałoby przenieść na „polski grunt”? Tak brzmiało kolejne pytanie otwarte. Uczestnicy sondażu wymienili: wyposażenie bibliotek ze wskazaniem na ergonomię, większą przestrzeń pomieszczeń, wypożyczanie laptopów, nowoczesne podejście do czytelnika, pokoje do pracy indywidualnej i grupowej, wolny dostęp do półek, zaplecze socjalne dla pracowników i studentów, współpracę w zakresie świadczenia usług, zautomatyzowany system wypożyczeń międzybibliotecznych, kadencyjność kadry zarządzającej, szacunek do zawodu przekładający się na pensje, jasną ścieżkę awansu zawodowego, elastyczność organizacji pracy, powszechne stosowanie mediów społecznościowych. Pytanie związane z „zapożyczeniami” pominęło 3% biorących udział w ankiecie.

Bardzo wiele ciekawych odpowiedzi udzielono na pytanie: „Czy i jakie korzyści przynosi realizacja stażu zagranicznego w karierze zawodowej?” Więk-

szość, bo aż 76,7% uczestników odpowiedziało pozytywnie, 6,7% — negatywnie, 3,2% — nie udzieliło odpowiedzi. Wśród korzyści na pierwszym miejscu 30% badanych wskazało „szlifowanie” języka, 16,7% — kontakty zagraniczne, 10% — pozbycie się kompleksów związanych z pracą, 6,7% — otwartość na inne kultury, podstawę do publikacji artykułów, doświadczenie. Po 3,3% otrzymały następujące korzyści: zdobyta wiedza i tematy, które zostały opisane w artykułach i przyczyniły się do awansu zawodowego, podejście do czytelnika, nowe umiejętności, otwartość na studentów obcojęzycznych, kreatywność na stanowisku pracy, szersza perspektywa wykonywanego zawodu, integracja ze środowiskiem bibliotecarskim, zapoznanie się z nowymi rozwiązaniami, wymiana dobrych praktyk.

Często kontakty nawiązywane przez bibliotekarzy w czasie zagranicznych podróży są utrzymywane przez odwiedzanych i odwiedzających. Potwierdziło to założenie 60% respondentów, natomiast część z nich kończy się wraz z pobytem i taką informację podało 43,3% badanych.

W pytaniu dotyczącym przebiegu współpracy z zagranicznym partnerem 50% osób odpowiedziało, że kontaktuje się okazjonalnie, 6,7% — utrzymuje kontakty tylko na płaszczyźnie zawodowej, 3,3% — w ramach wymiany zagranicznej i również 3,3% — przy okazji zagranicznych zamówień międzybibliotecznych.

Erasmus daje możliwość poznania metod pracy i działalności bibliotek w różnych krajach. 63% wszystkich ankietowanych skorzystało z tej oferty wyjeżdżając do zagranicznych ośrodków jedno lub dwukrotnie, 30% badanych wzięło udział w projekcie od 3 do 5 razy. Sześciokrotnie udało się wyjechać 23% respondentów, natomiast 3,3% nie udzieliło odpowiedzi na to pytanie.

Ankieta zawierała również pytanie dotyczące innych programów, w ramach których mogą być realizowane praktyki zagraniczne dla bibliotekarzy. Aż 83,3% ankietowanych nie orientuje się i nie zna takich możliwości, tylko 13,3% zna takie programy. Wśród nich wymieniono: Programme Courant du Monde, Fundusze Norweskie, staże i kursy oferowane przez ambasady poszczególnych krajów, gdzie język to kryterium podstawowe brane pod uwagę przy kwalifikacji oraz propozycje praktyk, które otrzymuje Biblioteka Jagiellońska.

Analiza wyników wskazuje na przydatność realizacji staży w zagranicznych ośrodkach akademickich. Dzięki tygodniowym praktykom bibliotekarze zdobyli szereg cennych doświadczeń, poszerzyli swoją fachową wiedzę i nabyli nowe umiejętności. Konieczność komunikacji w obcym języku oraz przełamywanie różnych barier, pozwoliły przekonać się o swoich kompetencjach oraz zmotywowały do dalszej pracy nad rozwojem osobowym i zawodowym. Na podstawie ankiety można stwierdzić, że udział w programie jest dla bibliotekarzy akademickich interesującą formą rozwoju zawodowego. Erasmus oprócz zdobywania umiejętności i wiedzy, niewątpliwie daje bibliotekarzom szansę bezpośredniego zetknięcia się z różnorodnością kulturową, a w rezultacie możliwość rzeczywistego udziału w kreowaniu wspólnego europejskiego projektu.

Inne programy wspierające rozwój zawodowy bibliotekarzy

Koordynatorem wielu unijnych programów edukacyjnych jest Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji (FRSE). [13] Jedną z jego inicjatyw (oprócz programu Erasmus), w ramach której pracownicy biblioteki mogą podnosić swoje kwalifikacje i uczestniczyć w seminariach, szkoleniach, warsztatach czy konferencjach jest Fundusz Stypendialny i Szkoleniowy (FSS), wspierający współpracę edukacyjną pomiędzy Polską a państwami tworzącymi Europejski Obszar Gospodarczy (EOG): Islandią, Liechtensteinem oraz Norwegią (tzw. Fundusze Norweskie). Działania realizowane w FSS przyczyniają się do tworzenia i rozwoju współpracy instytucjonalnej oraz partnerstwa pomiędzy instytucjami działającymi w sferze edukacji w tychże państwach, a także do zwiększenia mobilności studentów oraz pracowników uczelni pomiędzy Polską a państwami EOG.

Norweski Mechanizm Finansowy oraz Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego (czyli tzw. Fundusze Norweskie i Fundusze EOG) są formą bezzwrotnej pomocy zagranicznej przyznanej przez Norwegię, Islandię i Liechtenstein nowym członkom UE. Fundusze te są związane z przystąpieniem Polski do UE oraz z jednoczesnym wejściem naszego kraju do Europejskiego Obszaru Gospodarczego (UE + Islandia, Liechtenstein, Norwegia). W zamian za pomoc finansową państwa-darczyńcy korzystają z dostępu do rynku wewnętrznego UE, choć nie są jej członkami.

Pierwsza edycja Funduszy Norweskich i EOG realizowana była w latach 2004-2009, druga w latach 2009-2014.[14] W ramach funduszy istnieje możliwość uzyskania wsparcia finansowego na wizyty studyjne do jednego z państw-darczyńców. Czas trwania pojedynczej wizyty wynosi do 5 dni. Wnioskodawca składa wniosek do biura współpracy zagranicznej swojej uczelni, który w jego imieniu występuje do Agencji Narodowej o dofinansowanie.

Kolejną ciekawą propozycję staży zawodowych dla bibliotekarzy prezentuje Stowarzyszenie Maison des Cultures du Monde [15], które we współpracy z francuskim Ministerstwem Kultury i Komunikacji przygotowuje cykliczne szkolenia zawodowe dla „francuskojęzycznych bibliotekarzy”. Rekrutacja do programu odbywa się wiosną (na przełomie marca i kwietnia) za pośrednictwem Ambasady Francji. Staże najczęściej realizowane są w październiku lub listopadzie. Aktualnie program obejmuje cztery bloki tematyczne:

- Politiques culturelles et leur administration (Zarządzanie polityką kulturalną) — Observatoire National des Politiques Culturelles (Narodowe Centrum Kultury);
- Financement et économie de la culture (Finansowanie i ekonomia kultury) — Université Paris-Dauphine (Paris);
- Les enjeux et la mise en œuvre de la médiation dans les structures culturelles (Problematyka i działalność mediacyjna w strukturach kultury) — Maison des Cultures du Monde;

- Conservation physique et numérique des collections des bibliothèques (Zabezpieczenia tradycyjne i cyfrowe kolekcji bibliotecznych) — Bibliothèque nationale de France (Biblioteka Narodowa Francji).

Z punktu widzenia bibliotekarzy to właśnie ten ostatni obszar tematyczny jest najważniejszy. Pobyt we Francji jest całkowicie finansowany przez Stowarzyszenie Maison des Cultures du Monde (zakwaterowanie, diety pobytowe oraz ubezpieczenie), a uczestnik zobowiązany jest pokryć jedynie koszt transportu. Czas trwania szkolenia obejmuje okres 3 tygodni. [16]

W poszukiwaniu możliwości doksztalcania się i rozwoju zawodowego bibliotekarzy warto odwiedzić także stronę Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego. [17] Fundacja została utworzona w 2008 roku przez Polsko-Amerykańską Fundację Wolności i realizuje m.in. Program Rozwoju Bibliotek, efekt współpracy PAFW z Fundacją Billa i Melindy Gates, fundatorów przedsięwzięcia. Na stronach fundacji można również znaleźć informacje o inicjatywach skierowanych do bibliotek, szczególnie dla młodzieży uczącej się i studiującej, a także dla osób pracujących z młodzieżą.

Następną możliwość uczestnictwa w programach daje UNESCO. [18] Organizacja ta we współpracy z rządami krajów członkowskich oferuje szeroką gamę stypendiów oraz staże naukowe i zawodowe. Wszystkie stypendia oraz staże przeznaczone są dla absolwentów wyższych uczelni i rozdzielane są zgodnie z zasadą repartycji geograficznej. Pełne informacje na temat warunków, które należy spełnić, aby starać się o stypendium lub możliwość odbycia stażu, znajdują się na portalu internetowym UNESCO w Paryżu na stronie poświęconej stypendiom.

Poszukując informacji o możliwości odbycia stażu, należy zwracać uwagę na to, do której grupy krajów kierowana jest oferta. Polska uczestniczy w programie stypendialnym UNESCO/Poland, który oferuje pracownikom naukowym z krajów rozwijających się staże w dziedzinie nauk technicznych w polskich placówkach badawczych oraz prowadzi program stypendialny Polskiego Komitetu ds. UNESCO dla młodych pracowników naukowych z Europy Środkowo-Wschodniej i krajów rozwijających się. Programy realizowane są ze środków UNESCO, Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz z funduszy rezerwy celowej MSZ, przeznaczonej na współpracę rozwojową.

Polski Komitet ds. UNESCO bierze aktywny udział w realizacji obu programów. Dla wszystkich zainteresowanych programami, dotacjami, stażami polecamy dodatkowo stronę na portalu EBIB — „Granty i dotacje — poszczególne programy i fundacje”. [19]

Zakończenie

W roku 2017 obchodzimy 30-lecie programu Erasmus, którego obecna edycja Erasmus+ opiera się na osiągnięciach i doświadczeniach z tego okresu funkcjonowania europejskich programów na rzecz kształcenia i szkolenia młodzieży,

obejmujących współpracę w wymiarze wewnątrzunijnym i międzynarodowym. Erasmus+ ma wykraczać poza zakres wspomnianych w artykule programów przez promowanie synergii i wzajemnego inspirowania się w różnych dziedzinach kształcenia, szkolenia młodzieży, eliminowanie sztucznych granic między poszczególnymi działaniami i projektami, wspieranie nowych pomysłów, przyciąganie nowych podmiotów ze środowiska pracy i społeczeństwa obywatelskiego oraz pobudzanie nowych form współpracy np. program Jean Monnet w odniesieniu do działań w ramach programu związanych wyłącznie ze studiami z zakresu Unii Europejskiej.

Wobec niezwykle szybkiego tempa przemian zachodzących we współczesnym świecie, ogromna różnorodność programu skierowana jest do praktycznie każdej grupy wiekowej i wskazuje na możliwości, które można wykorzystać. Bibliotekarze, którzy są elastyczni i otwarci na zmiany oraz wykazują chęć ciągłego uczenia się, a także rozwijania swoich umiejętności, korzystają z tej bogatej oferty. Otwartość, pracowitość, wszechstronność i umiejętność organizacji oraz umiejętności interpersonalne — łatwość nawiązywania kontaktów i zdolność łagodzenia konfliktów w zespole to cechy bibliotekarzy, które pozwalają im brać udział w międzynarodowych stażach i warsztatach. Pokłosiem tych wyjazdów są artykuły zamieszczane w różnych czasopismach, wystąpienia na konferencjach, a także otwartość na użytkowników oraz kreatywność inspirowana wizytami w zagranicznych bibliotekach.

Przypisy

- [1] J. Skrunda (red. prow.), *Pisarze świata : słownik encyklopedyczny*, Warszawa, 1995, s. 18.
- [2] Decyzja Rady nr 87/327/EEC z 15 czerwca 1987 r. w sprawie przyjęcia Programu European Action Scheme for the Mobility of University Students (Erasmus).
- [3] T. Panfil, *Unia Europejska : wszystko, co musisz wiedzieć*, Poznań, 2003, s. 15.
- [4] *Erasmus w Polsce, Polska w Erasmusie. Publikacja wydana z okazji 25-lecia programu*, Warszawa, 2012, s. 24–25.
- [5] *Erasmus* [online], 2017 [dostęp: 2017-06-14]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.erasmus.org.pl>.
- [6] Decyzja nr 819/95/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 14 marca 1995 r., ustanawiająca Wspólnotowy Program Socrates.
- [7] Decyzja nr 253/2000/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 24 stycznia 2000 r., ustanawiająca II etap Wspólnotowego Programu Socrates.
- [8] *Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji* [online], 2017 [dostęp: 2017-06-14]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.frse.org.pl/programy>.
- [9] *10-lat Erasmusa w Polsce 1998-2008* [online], 2008, s. 13 [dostęp: 2017-06-14]. Dostępny w World Wide Web: [http://erasmusplus.org.pl/sites/erasmus.org.pl/files/publikacje/10 lat programu Erasmus w Polsce 1998-2008.pdf](http://erasmusplus.org.pl/sites/erasmus.org.pl/files/publikacje/10%20lat%20programu%20Erasmus%20w%20Polsce%201998-2008.pdf).

- [10] *Erasmus w Polsce* [online], 2014 [dostęp: 2017-06-14]. Dostępny w World Wide Web: http://www.erasmus.org.pl/sites/erasmus.org.pl/files/Erasmus_2012-13.pdf. Dane dla bieżącej perspektywy 2014-2020 nie są jeszcze dostępne, dlatego na potrzebę artykułu autorki korzystała z danych z lat 2013/2014.
- [11] *Struktura programu Erasmus+*. In *Erasmus+* [online], 2017 [dostęp: 2017-06-14]. Dostępny w World Wide Web: <http://erasmusplus.org.pl/o-programie/struktura-programu>.
- [12] Dane dla bieżącej perspektywy 2014-2020 nie są jeszcze dostępne, dlatego na potrzebę artykułu autorki korzystała z danych z lat 2014-2016.
- [13] *Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji* [online], 2017 [dostęp: 2017-06-14]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.frse.org.pl/programy>.
- [14] *Fundusze Norweskie*. In *Serwis funduszy norweskich i funduszy EOG* [online], 2017 [dostęp: 2017-06-14]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.eog.gov.pl/stroiny/dowiedz-sie-wiecej-o-funduszach/poznaj-zasady-dzialania-funduszy/informacje-podstawowe>.
- [15] *Maison des Cultures du Monde* [online], 2017 [dostęp: 2017-06-14]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.maisondesculturesdumonde.org/actualite/courants-du-monde-2016>.
- [16] Z. Wiorogórska, *Staże w Unii Europejskiej — Off we go! „EBIB”*, [online], 2009, nr 5 [dostęp: 2017-06-14].
- [17] Dostępny w World Wide Web: <http://www.ebib.pl/2009/105/a.php?wiorogorska>.
- [18] *Polski Komitet ds. UNESCO* [online], 2017 [dostęp: 2017-06-14]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.unesco.pl/polski-komitet-ds-unesco>.
- [19] *Granty i dotacje — poszczególne programy i fundacje*. In *EBIB* [online], 2017 [dostęp: 2017-06-14]. Dostępny w World Wide Web: http://www.ebib.pl/?page_id=908.

Bibliografia

- [1] Decyzja nr 253/2000/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 24 stycznia 2000 r., ustanawiająca II etap Wspólnotowego Programu Socrates.
- [2] Decyzja nr 819/95/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 14 marca 1995 r., ustanawiająca Wspólnotowy Program Socrates.
- [3] Decyzja Rady nr 87/327/EEC z 15 czerwca 1987 r. w sprawie przyjęcia Programu European Action Scheme for the Mobility of University Students (Erasmus).
- [4] *10-lat Erasmusa w Polsce 1998-2008* [online], 2008 [dostęp: 2017-06-14]. Dostępny w World Wide Web: [http://erasmusplus.org.pl/sites/erasmus.org.pl/files/publikacje/10 lat programu Erasmus w Polsce 1998-2008.pdf](http://erasmusplus.org.pl/sites/erasmus.org.pl/files/publikacje/10%20lat%20programu%20Erasmus%20w%20Polsce%201998-2008.pdf).
- [5] *Erasmus* [online], 2017 [dostęp: 2017-06-14]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.erasmus.org.pl>.
- [6] *Erasmus w Polsce* [online], 2014 [dostęp: 2017-06-14]. Dostępny w World Wide Web: http://www.erasmus.org.pl/sites/erasmus.org.pl/files/Erasmus_2012-13.pdf.
- [7] *Erasmus w Polsce, Polska w Erasmusie. Publikacja wydana z okazji 25-lecia programu*, Warszawa 2012.

- [8] *Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego* [online], 2017 [dostęp: 2017-06-14]. Dostępny w World Wide Web: <http://frsi.org.pl>.
- [9] *Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji* [online], 2017 [dostęp: 2017-06-14]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.frse.org.pl/programy>.
- [10] *Fundusze Norweskie*. In *Serwis funduszy norweskich i funduszy EOG* [online], 2017 [dostęp: 2017-06-14]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.eog.gov.pl/strony/dowiedz-sie-wiecej-o-funduszach/poznaj-zasady-dzialania-funduszy/informacje-podstawowe>.
- [11] *Granty i dotacje – poszczególne programy i fundacje*. In *EBIB* [online], 2017 [dostęp: 2017-06-14]. Dostępny w World Wide Web: http://www.ebib.pl/?page_id=908.
- [12] *Maison des Cultures du Monde* [online], 2017 [dostęp: 2017-06-14]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.maisondesculturesdumonde.org/actualite/courants-du-monde-2016>.
- [13] Panfil T., *Unia Europejska : wszystko, co musisz wiedzieć*, Poznań 2003.
- [14] *Polski Komitet ds. UNESCO* [online], 2017 [dostęp: 2017-06-14]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.unesco.pl/polski-komitety-ds-unesco>.
- [15] Skrunda J. (red. prow.), *Pisarze świata : słownik encyklopedyczny*, Warszawa 1995.
- [16] *Struktura programu Erasmus+*. In *Erasmus+* [online], 2017 [dostęp: 2017-06-14]. Dostępny w World Wide Web: <http://erasmusplus.org.pl/o-programie/struktura-programu>.
- [17] Wiorogórska Z., *Staże w Unii Europejskiej – Off we go! „EBIB”*, [online], 2009, nr 5 [dostęp: 2017-06-14]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ebib.pl/2009/105/a.php?wiorogorska>.